

Učíme se příběhem

Autor: Mgr. Tereza Nakládalová

Číslo: roč. 5, č. 2-5/2019

Rubrika: Inspirujeme se

Klíčová slova:

„Ten, kdo hledá jádro příběhu v prostoru mezi knihou a autorem, se mýlí. Pátrat není třeba v prostoru mezi autorem a tím, co napsal, ale v prostoru mezi textem a čtenářem.“

Amos Oz

Pražská nezisková společnost Nová škola, o. p. s. [1], realizuje v rámci výzvy podporující propojování formálního a neformálního vzdělávání projekt, který si klade tři základní cíle: Za prvé vyučovat literaturu tak, abychom zároveň rozvíjeli čtenářství žáků, dále vybavit žáky nástroji, které jim umožní o literárních textech funkčně a systematicky přemýšlet a hovořit, třetím cílem je pak propojit vzdělávací praxi 2. stupně základní školy v oblasti literatury se současnou literární vědou.

Cíle, které jsme si na počátku dali, bylo ovšem nutné obsahově a formálně konkretizovat a nastavit projektu rámec, ve kterém se budeme pohybovat. Pro formální stránku věci vycházíme z mnohaleté zkušenosti Nové školy, o. p. s., kdy opakovaně zjišťujeme, jak funkční je v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků spolupráce škol a knihoven, konkrétně pak tandemové učení učitele a knihovníka. Výsledkem zarámování projektových aktivit je nyní 11 škol a 11 knihoven z různých míst České republiky [2], ve kterých vždy jeden knihovník spolupracuje s jedním až dvěma konkrétními učiteli na přípravě a ověření celého programu.

Obsahové zarámování, odpovědět na otázku, co konkrétně se bude vyučovat, bylo nepopíratelně složitější, s více než roční zkušeností realizace si ale troufáme vyhodnotit, že jsme volili dobře. Náš rámec tvoří naratologie, nauka o narativu, typu (nejen) čtiva, se kterým se žáci v životě setkávají nejčastěji. Důvodem výběru pak zároveň byl apel na propojení nauky s aplikací ve vlastní četbě, a tím pro děti smysluplného učení. Nástroje naratologie se velmi dobře hodí i k užití na literatuře, kterou si děti samy k četbě vybírají, byť je některá z nich v očích pedagogů považována za brak. Žáci v rámci šesti dvouhodinových lekcí v knihovně postupně v textech odlišují rovinu příběhu od roviny diskurzu[3], pronikají do fungování narativu skrze jednotlivé naratologické kategorie – postava, událost, prostor, čas, vypravěč, adresát a fokalizace[4] – a v navazujících dílnách čtení ve škole aplikují nabyté poznatky při vlastní četbě. Naratologie je věda, která se stále dynamicky vyvíjí, a to klade na projekt a jednotlivé realizátory specifické nároky: nepředáváme primárně termíny a jednoznačné poučky, pojmosloví naratologie nastavujeme spíše jako doporučené směry, vodítka v myšlení nad texty a v očekávání čtenářů. Takový přístup vyžaduje pečlivou přípravu a neustálou reflexi, zda realizace našich záměrů v žádném detailu neodporuje poznatkům současné literární vědy. V projektu tento problém řešíme zapojením odborného konzultanta Mgr. Jiřího Hrabala, Ph. D., naratologa z Univerzity Palackého v Olomouci, obecně si ale opět ověřujeme, jak důležité a pro vzdělávání zásadní je živé propojení pedagogického světa s tím vědeckým.

Náš záměr je vytvořit komplexní tříúrovňový program složený vždy z šesti lekcí v knihovně a navazující dílny čtení ve škole tak, aby učitelé mohli podstatnou část učiva literatury 5. tříd a druhého stupně ZŠ realizovat právě programem *Učíme se příběhem* a návštěvy knihovny pro ně nebyly něčím, co musí jindy "dohánět". První úroveň míří na žáky pátých tříd a tato část programu byla již pilotována v knihovnách a školách v Turnově a Semilech[5]. V současné době probíhá příprava druhé úrovně (určené pro vzdělávání žáků 6. a 7. tříd) a třetí úrovně, která cílí na žáky dvou

nejvyšších ročníků základní školy. Dopady pilotní části programu můžeme asi nejlépe ilustrovat citacemi tvůrkyň a ověřovatelek vzdělávacího obsahu, zástupkyň jak formálního, tak neformálního vzdělávání:

"Nadšené byly (děti) zejména z dílen čtení, které vyžadovaly i při další práci s literaturou. Několikrát se stalo, že téma, které jsme společně načaly v knihovně, si chtěly ještě dopovídat ve škole a dát mu víc času a prostoru. Užívaly si zejména to, že jim byly představeny knihy čtivé a nové. Několikrát se stalo, že si knihu, se kterou jsme pracovaly i následně přečetly. Ocenily, že získané dovednosti jsem zmínila i v dalších hodinách a tím si mohly téma ujasnit...Získaly veliký vhled do literatury a samy si vyzkoušely, že lze beletrii zkoumat z různých úhlů pohledu. Nejvíce je zaujala kategorie čas, prostor a postava. Domnívám se, že je program natolik ovlivnil, že si v letošním roce o dílny čtení vlastně řekly... a tak jaksí budeme trochu pokračovat v načatém. Bez spolupráce s knihovnou (v našem případě s Evou Kordovou) a loňskou přípravou bych se do toho letos asi nepustila." Hodnotí Mgr. Šárka Sedláčková, učitelka českého a anglického jazyka v ZŠ Skálova v Turnově. Knihovnice dětského oddělení Městské knihovny v Semilech Jana Baánová pak svoji roli v projektu i jeho dopady na žáky v krátkosti shrnuje: *"Na počátku jsem měla trochu strach z neznámého, ale mám ráda výzvy. V polovině realizace jsem tomu porozuměla, začalo mě bavit zkoumat texty dopodrobna. Při ověřování mě potěšilo, že děti uměly naslouchat, diskutovat, celkově mě to uchvátilo, chci takto nad texty přemýšlet i dál a myslím, že i děti. Rozvíjí se jim představivost, myšlení, jdou za text."* A dodává jeden důležitý a zároveň uklidňující poznatek z praxe: *"Děti byly schopné naučit se nad texty přemýšlet, postupně získávaly potřebné čtenářské kompetence, vše je věcí tréninku."*

Název Učíme se příběhem si možná vykládáme pouze směrem k žákům, realizace projektu ale jednoznačně potvrzuje náš předpoklad, že učební proces nezůstane zdaleka omezen jen na ně. Projekt přinesl a stále přináší mnoho situací, kdy se učitelé a knihovníci učí spolupracovat – společně tvořit a společně učit, ponechávat si své kompetence, které k té které profesi patří, a zároveň totéž umožňovat druhé straně, tvořit dobře fungující tandem. Učíme se nejen pro nás nové poznatky z oblasti naratologie, ale vytváříme diskutující skupiny, pro které literární věda není jen obtěžující teorií, ale stává se cestou k myšlení a rozumění textům i na úrovni vlastního čtenářství a vede k chuti dále se v oblasti vzdělávat. Učíme se, jak vůbec je možné o literatuře učit, aby se naši žáci setkávali se skutečnými hodnotami své kultury a uměli s nimi nakládat. A nakonec se také učíme ponechat děti samy učit se literaturou, protože ona především nese ten největší vzdělávací potenciál.

Mgr. Tereza Nakládalová
metodička čtenářského programu Nové školy, o. p. s.

www.ctenarskekluby.cz

Fotografie jsou z archivu projektu.

[1] www.novaskolaops.cz, více ke čtenářskému programu organizace na www.ctenarskekluby.cz.

[2] Konkrétně se jedná o Turnov, Semily, Prahu, Liberec, Brno, Hlučín, Kolín, Vrdy u Čáslavi, Meziměstí, Písek a Frymburk.

[3] Viz KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2.

[4] Tamtéž.

[5] Program je dostupný na metodickém portálu www.rvp.cz.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

NAKLÁDALOVÁ, Tereza. Učíme se příběhem. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. roč. 4, č. 4-5/2018 [cit. 2018-02-01].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/ucime-se-pribehem.
ISSN 2336-727X.